

МД 78

Методолошки документ
ISSN 1840-1090

ESSPROS

Европски систем интегрисане статистике социјалне заштите

Методолошка објашњења
-нацрт-

Босна и Херцеговина

Агенција за статистику
Босне и Херцеговине

Сарајево, 2026.

ESSPROS

Европски систем интегрисане статистике социјалне заштите

Методолошка објашњења
-нацрт-

Босна и Херцеговина

Агенција за статистику
Босне и Херцеговине

Сарајево, 2026.

Садржај

УВОД	3
ПРАВНИ ОСНОВ	3
ОБУХВАТ	4
ДЕФИНИЦИЈЕ И ОСНОВНИ КОНЦЕПТИ ESSPROS-A	5
Дефиниција социјалне заштите	5
Шема социјалне заштите	7
Приходи шема социјалне заштите	10
Расходи шема социјалне заштите	13
Социјалне накнаде	14
ESSPROS МОДУЛИ	16
Модул о корисницима пензија	16
Нет модул	16
ВАЛИДАЦИЈА ПОДАТАКА	17

Увод

Европски систем интегрисане статистике социјалне заштите (ESSPROS) развијен је крајем седамдесетих година. Развио га је Евростат заједно са представницима држава чланица Европске уније, као одговор на потребу за посебним инструментом статистичког праћења социјалне заштите у државама чланицама ЕУ. Развој система повезан је с растућим захтјевима за статистичким информацијама и анализама у области социјалне политике.

ESSPROS је хармонизовани систем који представља инструмент за анализе и поређење финансијских токова социјалне заштите. Циљеви ESSPROS-а су пружити свеобухватан опис социјалне заштите у државама чланицама Европске уније и земљама кандидатима за чланство у Европској унији, финансирања социјалних накнада те створити систем погодан за међународну упоредивост и усклађеност с другим статистикама.

Циљеви ESSPROS-а су пружити свеобухватан и усклађен опис социјалне заштите обухватајући:

- социјалне накнаде и њихово финансирање;
- усмјереност ка међународној упоредивости;
- усклађеност са другим статистикама, посебно националним рачунима.

ESSPROS се састоји од Главног система, те два модула. Главни ESSPROS систем обухвата податке о социјалним накнадама и њиховом финансирању у току једне године, кроз приходе и издатке јединица које су одговорне за пружање социјалне заштите. Главни систем на годишњој основи прикупља податке о социјалној заштити у бруто износима (дакле, прије него што приматељ накнаде социјалне заштите на њих евентуално плати било какав облик пореза, доприноса или било каква друга обвезна давања).

Поред Главног система ESSPROS садржи и два модула – Модул корисника пензија и Модул нето социјалних накнада. Сваки модул има властиту методологију и заснива се на специфичним изворима и/или методама процјене. Теме модула одређене су на основу потреба које је изразила Европска комисија и државе чланице.

ESSPROS истраживање се проводи на годишњој основи, у складу са динамиком прикупљања података коју је дефинисао Евростат. Референтна година се односи на двије године уназад (т-2, нпр. у 2025. години се прикупљају подаци за референтну 2023. годину). Подаци се прикупљају у редовним временским интервалима, чиме се омогућава континуирано праћење трендова у потрошњи социјалне заштите и социјалних накнада.

Правни основ

Статистичке институције у БиХ статистичку активност реализује на основу сљедећих закона:

- Закона о статистици Босне и Херцеговине (Службени гласник БиХ бр. 26/04 и 42/04),
- Закона о статистици Федерације Босне и Херцеговине (Службене новине ФБиХ бр.63/03 и 9/09) и
- Закона о статистици Републике Српске (Службени гласник РС 85/03).

Главне регулативе које дефинишу ESSPROS систем су:

- Регулатива (ЕУ) бр. 458/2007 Европског парламента и Савјета о Европском систему интегрисане статистике социјалне заштите (ESSPROS);
- Регулатива Комисије (ЕУ) бр. 1322/2007 о форматима за доставу података, резултатима који се достављају и критеријима за мјерење квалитета за основни систем ESSPROS-а и модул корисника пензија;
- Регулатива Комисије (ЕУ) бр. 10/2008 о дефиницијама, детаљним класификацијама и ажурирању правила о дисеминацији за основни систем ESSPROS-а и модул корисника пензија;
- Регулатива Комисије (ЕУ) бр. 110/2011 о форматима за доставу података, резултатима и критеријумима квалитета за модул нето социјалних користи;
- Регулатива Комисије (ЕУ) бр. 263/2011 о покретању прикупљања података за модул нето социјалних накнада.

Регулатива (ЕУ) бр. 10/2008 о провођењу Регулативе (ЕУ) бр. 458/2007 Европског парламента и Савјета у вези с ESSPROS-ом, утврђује основне појмове и класификације које се користе у ESSPROS-у.

Детаљне дефиниције и класификације садржане су у ESSPROS приручнику „*ESSPROS Manual and User Guidelines*“.¹

Прикупљање цијелог сета ESSPROS података (Основни систем, Модул корисника пензија и модул нето социјалних накнада) је дефинисано набројаним регулативама, али и консензусом постигнутим унутар Евростатове Радне групе за ESSPROS.

Обухват

ESSPROS упитник обухвата прикупљање агрегираних статистичких података из кључних институција система социјалне заштите у БиХ.

У Босни и Херцеговини су идентификоване следеће институције и шеме социјалне заштите, према административним јединицама:

Федерација Босне и Херцеговине

- Федерални завод за пензионо и инвалидско осигурање (ПИО/МИО);
- Заводи здравственог осигурања и реосигурања;
- Федерални завод за запошљавање;
- Федерално министарство рада и социјалне политике;
- Кантонална министарства надлежна за област социјалне заштите (10 кантона);
- Федерално министарство за питања бораца и инвалида одбрамбено-ослободилачког рата;
- Пореска управа Федерације Босне и Херцеговине.

¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-GQ-19-014>

Република Српска

- Фонд пензионог и инвалидског осигурања Републике Српске (ПИО);
- Фонд здравственог осигурања Републике Српске;
- Завод за запошљавање Републике Српске;
- Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске;
- Фонд дјечије заштите Републике Српске;
- Министарство рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске;
- Општине и јединице локалне самоуправе;
- Пореска управа Републике Српске.

Брчко дистрикт

- Фонд здравственог осигурања Брчко дистрикта;
- Завод за запошљавање Брчко дистрикта;
- Влада Брчко дистрикта – Одјељење за здравство и остале услуге;
- Пододјељење за социјалну заштиту.

Дефиниције и основни концепти ESSPROS-а

Дефиниција социјалне заштите

За потребе основног система ESSPROS-а и његових модула формулисана је конвенционална дефиниција социјалне заштите која што боље одговара потребама анализе социјалне политике и међународног прикупљања података:

Социјална заштита обухвата интервенције јавних или приватних органа с намјером олакшавања финансијског оптерећења домаћинстава и појединаца дефинисаних низом ризика и потреба, под условом да не постоји истовремено узајамно или индивидуално рјешење.

Листа ризика или потреба које могу бити разлог за социјалну заштиту укључује:

1. Болест/Здравствена заштита
2. Инвалидитет
3. Старост
4. Насљедници
5. Породица/Дјеца
6. Незапосленост
7. Становање
8. Социјална искљученост

Ови ризици и потребе одређују основне сврхе због којих се средства и накнаде обезбјеђују, без обзира на законске или институционалне структуре иза њих. Те сврхе се називају **функцијама социјалне заштите**.

Функције су дефинисане према својој крајњој сврси, а не према гранама социјалне заштите или законима. На примјер, накнаде из пензионог фонда не спадају све у функцију Старост, јер неке служе помоћи након смрти хранитеља (функција Насљедници) или губитка радне способности (Инвалидитет).

Према Евростатовој методологији, могуће је компилирати ESSPROS податке користећи и Националне рачуне, према јасно утврђеним везама између одређених накнада у систему социјалне заштите и истих категорија у националним рачунима.

Постоји неколико разлика између ESSPROS-а и националних рачуна у листи ризика и потреба. Најважнија је да национални рачуни укључују потребу Образовање, док је ESSPROS не укључује.

Типови интервенција

Ријеч *интервенција* треба схватити широко – укључује финансирање накнада и административних трошкова, као и само пружање накнада.

У Главном систему обухваћени су следећи облици накнада:

- новчане исплате корисницима;
- рефундације трошкова корисницима;
- добра и услуге директно пружене корисницима (накнаде у натури).

Издаци шема социјалне заштите класификују се према врсти, па тако разликујемо:

- **накнаде социјалне заштите,**
- **административне трошкове,**
- **трансфере преусмјерене на друге шеме,**
- **остале издатке.**

Накнаде социјалне заштите дијеле се на **накнаде без провјере материјалног стања** и **накнаде засноване на провјери материјалног стања**. Осим тога, накнаде су класификоване према типу накнаде на **новчане накнаде, накнаде у натури (неновчане накнаде)**, те на **социјалне доприносе преусмјерене између шема (програма)**. Новчане накнаде и накнаде у натури могу бити **периодичне** или **једнократне**.

Примици социјалне заштите такође се распоређују према врсти на:

- **социјалне доприносе,**
- **опште доприносе државе,**
- **трансфере из других програма,**
- **остале приходе.**

Финансијски токови неких шема односе се на трансфере који су остварени с другим шемама. Вриједности таквих трансфера биљеже се као расходи шема у којој су настали, односно као приходи шема којим су плаћени, те стога нису укључени у израчунавање укупних вриједности.

Институције које пружају социјалну заштиту

Услов да интервенција долази од јавног или приватног органа искључује директне трансфере између домаћинстава (нпр. поклони или помоћ родбини), чак и ако је сврха такве помоћи олакшање ризика.

Институције које пружају социјалну заштиту, а укључене су ESSPROS систем су:

- фондови социјалног осигурања;

- државни и локални органи власти;
- послодавци који директно пружају накнаде запосленима;
- непрофитне организације које подржавају добробит и помажу домаћинствима.

Изостанак истовременог узајамног аранжмана

Дефиниција захтијева да интервенција не подразумијева истовремену обавезу корисника да заузврат пружи нешто једнаке вриједности. На примјер, дио трошкова здравствене заштите који корисници сами плаћају није социјална заштита.

Међутим, накнаде могу бити условљене одређеним активностима (нпр. похађање обуке), све док те активности не представљају рад или продају услуга.

Социјална заштита НЕ укључује трошкове послодаваца који се сматрају накнадом за рад (нпр. плаћање превоза, штедни планови, смјештај запослених, услуге за дјецу запослених, финансирање спортских активности). Али укључује накнаде гдје право произлази из претходног радног стажа запосленика.

Послодавци се у оквиру социјалне заштите ограничавају на:

- исплату редовне или умањене плате током одсуства због болести, несреће, трудноће итд.;
- исплату законских додатака за издржавање чланове породице;
- здравствене услуге које нису повезане с природом посла.

Шема социјалне заштите

Статистичка јединица у ESSPROS-у назива се **шема социјалне заштите**. Дефинише се на следећи начин:

Шема социјалне заштите је скуп правила, подржан од једне или више институционалних јединица, који уређује пружање социјалних накнада и њихово финансирање.

Шеме социјалне заштите увијек морају испуњавати услов који омогућава израду посебног рачуна прихода и расхода. Пожељно је да се шеме бирају тако да обухватају заштиту од једне врсте ризика или потребе и да покривају једну специфичну групу корисника.

Једна институционална јединица може подржавати више шема социјалне заштите ако пружа различите врсте накнада. С друге стране, једну шему може подржавати више институционалних јединица, гдје је свака одговорна за одређени дио накнада или корисника.

На основу структуре система социјалне заштите у Босни и Херцеговини су идентификоване следеће ESSPROS шеме које произилазе из различитих извора који пружају накнаде социјалне заштите:

1. **Незапосленост** – извор: заводи за запошљавање
2. **Здравствено осигурање** – извор: заводи здравственог осигурања
3. **Пензионо осигурање** - извор: заводи пензијског и инвалидског осигурања
4. **Јединице локалне самоуправе у Републици Српској** – извор: 64 општине у Републици Српској

5. **Трошкови послодавца** – Извор: Анкета о трошковима рада у БиХ, агенција за статистику БиХ, процијењена шема
6. **Социјална заштита Федерације БиХ** – извор: Федерално министарство рада и социјалне заштите
7. **Социјална заштита кантона** – извор: 10 кантоналних министарстава за социјални рад
8. **Социјална заштита Републике Српске** – извор: Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске
9. **Социјална заштита Брчко дистрикта** – извор: Одјељење за здравство и остале услуге (пододјељење за социјалну заштиту) Владе Брчко дистрикта
10. **Дјечија заштита Републике Српске** – Фонд за дјечију заштиту Републике Српске
11. **Дјечија заштита Брчко дистрикта** - Одјељење за здравство и остале услуге (пододјељење за социјалну заштиту) Владе Брчко дистрикта
12. **Борачко-инвалидска заштита Федерације БиХ** – извор: Министарство за питања бораца и инвалида одбрамбено-ослободилачког рата Федерације БиХ
13. **Борачко-инвалидска заштита Републике Српске** – извор: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске
14. **Фонд солидарности Републике Српске** – извор: Буџет Републике Српске, јавни Фондови солидарности, послодавац

Шеме трају у одређеном временском периоду и исте могу бити активне, али се у неком периоду времена могу и угасити. У БиХ су, нпр у 2020. години биле активне и двије шеме специфичне за период пандемије Ковид 19: Шема 18 - Субвенционирање привредних субјеката усљед ублажавања негативних економских посљедица изазваних пандемијом Корона вируса, те Шема 19 - Здравствена заштита Ковид-19 - Грант Владе. Ове шеме су биле активне до 2021. године, након чега су престале бити активне, јер се програм који су обухватале престао финансирати.

С друге стране, у периоду од 2013-2016. године, биле су активне следеће шеме: Шема 04 – Социјална заштита, Шема 05 – Дјечија заштита и Шема 06 – Борачко-инвалидска заштита. Ове шеме су се након 2016. године развиле у друге шеме, које су данас другачије нумерисане.

Класификација шема социјалне заштите

ESSPROS класификује шеме социјалне заштите на основу пет различитих критеријума:

1. врста институције која доноси главне одлуке
2. правила законодавства о учешћу заштићених лица у одређеној шеми
3. основа за стицање права на накнаде
4. обухват шеме
5. ниво заштите.

За сваки од ових критеријума шеме се сврставају у групу која најбоље одговара њиховом главном обиљежју.

1. Критеријума одлучивања

Према овом критеријуму шеме могу бити јавне (под контролом владе) или оне које не контролише влада, у зависности од тога која јединица доноси најважније одлуке.

Јавне шеме (државне) су оне у којима влада доноси све кључне одлуке о нивоу накнада, условима исплате и начину финансирања шеме. Обично су дефинисане законом или прописом и могу се даље дијелити према нивоу власти на:

- шеме централне владе
- шеме државне и локалне власти.

Шеме које нису под контролом владе су све оне шеме које влада не контролише. Оне се дијеле на:

- шеме за запосленике које нису под контролом владе
- остале шеме које нису под контролом владе.

Шеме за запосленике које нису под контролом владе су шеме које организују послодавци за своје запосленике, бивше запосленике и њихове издржаване чланове.

Остале Шеме које нису под контролом владе обухватају све шеме које нису организоване од послодаваца за своје запосленике, те могу бити намијењене општој популацији или посебним групама.

2. Критеријум законске обавезности

Према овом критеријуму шеме могу бити обавезне или необавезне. У ESSPROS-у се појам обавезно посматра из перспективе заштићених лица.

Обавезне шеме су оне код којих је учешће прописано законом, док су необавезне шеме оне код којих учешће није законски обавезно.

Међу необавезним шемама разликују се два облика:

- Шеме доступне по закону – основане законом, али је учешће добровољно (нпр. добровољно здравствено осигурање).
- Остале необавезне шеме – добровољне шеме које нису основане законом.

3. Критеријум стицања права

Овај критеријум се односи на основ према којем заштићено лице стиче право на накнаде, тј. да ли накнада зависи од уплата доприноса или не.

Доприносне шеме захтијевају плаћање доприноса од стране заштићених лица или неког другог у њихово име како би стекли право на накнаде.

Недоприносне шеме не условљавају право на накнаде плаћањем доприноса.

4. Критеријум обухвата шеме

Шеме могу обухватати:

- цијелу популацију
- цијелу или већину економски активне популације
- одређене специфичне групе.

Универзалне шеме се примјењују се на цјелокупну популацију - сви становници или држављани имају право на накнаде када се оствари неки од ризика или потреба.

Опште шеме односе се на све или већину економски активних лица.

Посебне шеме су осмишљене за заштиту специфичних група становништва, нпр. наставника или запосленика у високоризичним условима.

5. Критеријум нивоа заштите

Према нивоу заштите шеме могу бити основне или допунске.

Основне шеме пружају минимални, друштвено прихватљив ниво заштите и обично покривају највећи број корисника.

Допунске шеме допуњују накнаде основних шема, проширују њихов обухват или их замјењују у случајевима када корисник не испуњава услове за основну шему.

Примјери допунских шема могу бити нпр. додаци на основну пензију, покривање трошкова здравствене заштите који нису обухваћени основним шемама или професионални фондови намијењени одређеним групама запослених.

Приходи шема социјалне заштите

ESSPROS класификује приходе шема социјалне заштите према врсти и поријеклу.

- Врста показује природу (или разлог) уплате.
- Поријекло означава институционални сектор из којег уплата долази.

Како исти тип прихода може финансирати различите функције, тешко је одредити расподелу прихода по функцијама. Због тога ESSPROS не користи класификацију прихода према социјалним функцијама.

Врсте прихода

Приходи шема социјалне заштите разврстани су у четири главне категорије:

- Социјални доприноси
- Доприноси опште државе
- Трансфери из других шема
- Остали приходи

Највећи дио ESSPROS издатака у БиХ чине доприносне шеме: Незапосленост, Здравствено осигурање и Пензионо осигурање. Поред тога, доприносне шеме су још и Дјечија заштита Републике Српске, шема Послодавац и Фонд солидарности Републике Српске.

Приходи се код шема социјалног осигурања исплаћују дијелом као стварни доприноси послодавца (ставка 2110100), а дијелом као доприноси заштићених лица - запосленици (ставка 2121000).

Недоприносне шеме своје приходе остварују преко доприноса опште државе (ставка 2200000).

Табела 1: Класификација прихода шема социјалне заштите према врсти

Шифра	Врста прихода
2100000	Социјални доприноси
2110000	Доприноси послодаваца
2110100	Стварни доприноси послодаваца

2110200	Импутирани доприноси послодаваца
2120000	Доприноси заштићених лица
2121000	Запосленици
2122000	Самозапослени
2123000	Пензионери и остали
2200000	Доприноси опште државе
2210000	Намјенски порези
2220000	Општи приходи
2300000	Трансфери из других шема
2310000	Преусмјерени социјални доприноси
2320000	Остали трансфери из резидентних шема
2400000	Остали приходи
2410000	Приходи од имовине
2420000	Остало

Објашњења категорија

Социјални доприноси (2100000)

То су трошкови које послодавци плаћају за своје запосленике или које плаћају заштићена лица да би стекла право на социјалне накнаде.

Доприноси послодаваца (2110000)

Трошкови које послодавци сnose да обезбиједе социјалне накнаде запосленима, бившим запосленима и њиховим издржаваним члановима.

Стварни доприноси (2110100)

Уплате послодаваца осигураватељима ради обезбјеђења социјалних права запослених.

Осигураватељи укључују:

- фондове социјалног осигурања
- непрофитне институције које воде доприносне шеме
- комерцијална осигуравајућа друштва
- послодавце који воде интерне (неаутономне) шеме и имају резервације у билансу стања

Импутирани доприноси (2110200)

Трошкови послодаваца када нуде социјалне бенефиције директно, без посредовања осигураватеља и без резервација у билансу.

Доприноси заштићених лица (2120000)

Уплате појединаца ради стицања или задржавања права на социјалне накнаде.

Разврстани су на:

- **запосленике (2121000)**
- **самозапослене (2122000)**
- **пензионере и остале (2123000)**

Доприноси опште државе (2200000)

Трошкови државе за вођење недоприносних шема које контролише држава, те финансијска подршка другим резидентним социјалним шемама.

Обухвата:

- покривање трошкова администрације,
- покривање дефицита,
- ванредне уплате ради јачања резерви шема.

Не обухвата доприносе које држава плаћа за своје запосленике — они се сврставају под доприносе послодавца.

Подјела:

- **Намјенски порези (2210000)** – порези који се по закону користе искључиво за социјалну заштиту
- **Општи приходи (2220000)** – остала средства државе

Трансфери из других шема (2300000)

Трансфери из других шема представљају уплате примљене од других шема. У ESSPROS-у се биљеже истовремено као расход у једној шеми и приход у другој.

Дијеле се на:

- **Преусмјерени доприноси (2310000)**

Уплате шема једне другој да би се осигурало трајање социјалних права корисника.

Примјери:

- доприноси за здравствено осигурање пензионера и незапослених које плаћа држава,
- доприноси за дјецу из државног буџета,
- здравствени доприноси за кориснике социјалне помоћи.

- **Остали трансфери других нерезидентних шема (2320000)**

Уплате једне шеме другој ради покривања дефицита.

Остали приходи (2400000)

Остали приходи представљају разне текуће приходе шема.

Дијеле се на:

- **Приходе од имовине (2410000)** – приходи од финансијске имовине или непроизведене имовине (нпр. камате, дивиденде).
- **Остало (2420000)** – укључује донације, потраживања од осигуравајућих кућа, велике поклоне, остале неприпадајуће примитке.

Институционални сектори из којих приходи долазе

Ови сектори су исти као у националним рачунима.

Институционални сектори садрже:

- Корпорације (финансијске и нефинансијске)
- Централна влада
- Државна и локална власт
- Фондови социјалног осигурања
- Домаћинства
- Непрофитне институције које служе домаћинствима
- Иностранство (Остатак свијета)

Расходи шема социјалне заштите

Расходи шема социјалне заштите класификују се према врсти, што показује природу расхода или разлог због којег је настао. ESSPROS разликује четири главне категорије расхода, приказане у табели 2.

Табела 2. Класификација расхода социјалне заштите по типу

Шифра	Врста расхода
1100000	Социјалне накнаде
1200000	Административни трошкови
1300000	Трансфери другим шемама
1400000	Остали расходи

Социјалне накнаде (1100000)

У ову категорију улазе расходи за социјалне накнаде (ресурси који се преносе корисницима у облику новца, добара или услуга). Ова врста расхода је главна у оквиру ESSPROS-а.

Социјалне накнаде обухватају трансфере, у новцу или у натури, које шеме социјалне заштите пружају домаћинствима и појединцима да би их ослободиле терета одређеног скупа ризика или потреба.

Резидентне шеме социјалне заштите могу пружати социјалне накнаде и резидентним и нерезидентним заштићеним лицима. С друге стране, резидентна домаћинства и појединци могу примати социјалне накнаде од нерезидентних шема, али се те накнаде не евидентирају јер се не односе на резидентне шеме социјалне заштите.

Административни трошкови (1200000)

Административни трошкови укључују трошкове који се терете шеми за њено управљање и администрацију.

Ови трошкови обухватају: регистрацију корисника, наплату доприноса, администрацију накнада, инспекцију, реосигурање, финансијско управљање, опште режијске трошкове.

Трансфери другим шемама (1300000)

Трансфери другим шемама представљају ненадокнадива плаћања другим шемама социјалне заштите. Они се дијеле на двије категорије:

- **Преусмјерени социјални доприноси (1310000)** – плаћања која шема социјалне заштите врши другој шеми да би одржала или повећала права својих корисника на социјалну заштиту из шеме прималаца.
- **Остали трансфери другим шемама (1320000)** – трансфери средстава једне шеме другој ради смањења њеног дефицита. На националном нивоу, трансфери између шема требају бити уравнотежени, тако да сваки пријем евидентиран као трансфер треба имати одговарајући расход у истом износу.

Остали расходи (1400000)

Остали расходи обухватају различите врсте расхода шема социјалне заштите. Они се дијеле на:

- **Приходе од имовине (1410000)** – односи се на плаћања власнику финансијске имовине или материјалне непроизведене имовине за стављање средстава или имовине на располагање другој институцији. Типично, ово су камате које шема плаћа банкама и другим кредиторима за узете кредите.
- **Остало (1420000)** – укључује све остале расходе који се не могу сврстати другдје, попут плаћања пореза на доходак или имовину. Отплата главнице кредита се не укључује овдје (она је ван обухвата ESSPROS-a).

Социјалне накнаде

У Главном ESSPROS систему социјалне накнаде се класификују према функцији и врсти.

Функција социјалне накнаде односи се на примарну сврху због које се пружа социјална заштита, без обзира на законодавне или институционалне одредбе.

Врста накнаде односи се на облик у којем се пружа заштита.

Класификација по функцији

ESSPROS разликује осам функција социјалне заштите:

- **Болест/Здравствена заштита** – одржавање прихода и подршка у новцу или натури у вези с физичком или менталном болешћу, искључујући инвалидитет. Здравствена заштита је намијењена очувању, враћању или побољшању здравља заштићених лица, без обзира на узрок поремећаја.
- **Инвалидитет** – одржавање прихода и подршка у новцу или натури (осим здравствене заштите) у вези с немогућношћу физички или ментално хендикепираних лица да учествују у економским и друштвеним активностима.
- **Старост** – одржавање прихода и подршка у новцу или натури (осим здравствене заштите) у вези са старошћу.
- **Насљедници** – одржавање прихода и подршка у новцу или натури у вези са смрћу члана породице.
- **Породица/Дјеца** – подршка у новцу или натури (осим здравствене заштите) у вези с трошковима трудноће, порођаја, усвајања, васпитања дјеце и бриге за друге чланове породице.

- **Незапосленост** – одржавање прихода и подршка у новцу или натури у вези с незапосленошћу.
- **Становање** – помоћ у трошковима становања.
- **Социјална искљученост која није другдје класификована** – накнаде у новцу или натури (осим здравствене заштите) посебно намијењене борби против социјалне искључености када нису покривене неком од других функција.

Напомена: функционална класификација накнада шеме одређује се према њиховој сврси, а не према главном подручју дјеловања шеме. Ако једна врста накнаде покрива више различитих социјалних ризика или потреба, специфичнија функција има предност над општом.

Ако финансирање покрива функције ван опсега ESSPROS-а, само дио који је у опсегу основног система се евидентира.

На примјер: код школа за дјецу са потешкоћама у развоју финансирање нормалне образовне функције није регистровано као социјална заштита, док је дио који се односи на услове живота дјеце с инвалидитетом регистрован у ESSPROS-у.

ESSPROS модули

Модул о корисницима пензија

Модул о корисницима пензија је један од два ESSPROS модула. Подаци укључују број корисника једне или више новчаних накнада унутар шема социјалне заштите укључујући седам категорија пензија груписаних у четири основне функције.

Седам категорија пензија у овом модулу су: инвалидска пензија, рана пензија због умањене способности за рад, старосна пензија, пријевремена пензија, дјелимична пензија, породична пензија, те пријевремена пензија због услова на тржишту рада.

Четири основне функције овог модула су: инвалидитет, старост, насљедници и незапосленост.

Подаци су подијељени по полу. У БиХ се подаци ESSPROS модула о корисницима пензија се односе на кориснике три врсте пензија које се исплаћују у БиХ: старосна, инвалидска и породична пензија.

Статистичка популација су корисници пензијског осигурања.

Подаци се прикупљају једном годишње, за цијелу календарску годину, а референтна година је, као и код Главног ESSPROS система, т-2.

Нет модул

Нет модул ESSPROS-а служи за приказ нето вриједности социјалних давања, односно стварног износа који корисници добију након одбитка пореза и доприноса, узимајући у обзир и пореске олакшице повезане са социјалном заштитом.

За разлику од Главног система, који приказује бруто износе социјалних давања, Нет модул омогућава реалнију процјену ефеката социјалне заштите на расположиви доходак домаћинства.

Нет модул обухвата:

- порезе и социјалне доприносе које корисници плаћају на социјална давања
- пореске олакшице и поврате везане за социјалну заштиту

У Нет модулу социјалних накнада прикупљају се следеће варијабле:

- **Просјечна детаљна пореска стопа (AITR):** дефинисана као збир пореза плаћених на одређену накнаду од стране корисника, подијељен са укупним примањима за ту накнаду
- **Просјечна детаљна стопа социјалних доприноса (AISCR):** дефинисана као збир социјалних доприноса плаћених на одређену накнаду од стране корисника, подијељен са укупним примањима за ту накнаду.

Подаци о нето социјалним накнадама (рестриктивни приступ) разврстани су истовремено према детаљној класификацији новчаних социјалних накнада које подлијежу порезима и/или социјалним доприносима.

Накнаде које подлијежу опорезивању

Расходи евидентирани у Главном систему обухватају бруто социјалне накнаде, односно вриједност социјалних накнада исплаћених од стране опште владе прије одбитка пореза или социјалних доприноса које корисници плаћају. ESSPROS Нет модул (рестриктивни приступ) евидентира социјалне накнаде након одбитка пореза и социјалних доприноса на новчане накнаде.

Накнаде које подлежу опорезивању укључују у БиХ Нет модулу су:

- Шема 8: Шема послодавац – Плаћено боловање и Отпремнина
- Шема 13: Дјечија заштита Републике Српске – Породиљско одсуство

Накнаде које подлијежу социјалним доприносима

Накнаде које подлијежу социјалним доприносима укључују:

- Шема 3: Пензионо осигурање – Инвалидска, старосна и породична пензија
- Шема 8: Шема послодавац - Плаћено боловање и Отпремнина
- Шема 13: Дјечија заштита Републике Српске - Породиљско одсуство

Валидација података

Процес валидације ESSPROS података обухвата више нивоа контроле да би се осигурала тачност, конзистентност и поузданост прикупљених информација.

Валидација се врши на нивоу прикупљања података, гдје надлежне институције потврђују тачност достављених података из својих административних евиденција.

Валидације се проводе и од стране Евростата, гдје се провјерава конзистентност података, упоређујући их са претходним годишњим циклусима, као и са релевантним статистичким изворима на регионалном и глобалном нивоу. Овај процес омогућава идентификацију одступања, грешака или неслагања, те доприноси поузданости и упоредивости статистичких података међу државама.

